

Mar Medinyà Barnadàs

MÚRRIES

Breu història
de la creació musical femenina
de la Mediterrània nord-occidental

Pròleg de Laura Mercader

V I E N A
E D I C I O N S

PRELUDI

Potser algunes de vosaltres us estareu plantejant si no és una tasca excessiva, això d'intentar escriure una «breu» història de la música de les dones del nord de la Mediterrània. Però, si una cosa ens han ensenyat les nostres avant-passades, és que tenim la capacitat de fer allò que ens apassiona i, si tenim recursos, encara millor. Ja ho sabeu, les múrries són aquelles que saben perfectament què han de fer per aconseguir allò que pretenen...

Qui són, les múrries?

Les que em coneixen saben que m'encanten aquest tipus de reptes, però per a les que no he tingut el plaer de conèixer encara, us faré cinc cèntims dels orígens d'aquest projecte i de tots els altres que l'han preludiat.

Després d'estudiar de manera una mica entrebancada Història de l'Art i d'acabar d'estudiar violoncel, també entrebancadament, vaig trobar-me que m'apassionava la música i que m'encantava escriure. Després d'haver fet de *blogger* durant uns anys com una bona *millennial*, vaig passar-me a la crítica més seriosa, amb editora inclosa, i així vaig anar fent-me un lloc dins l'escena de la clàssica de Barcelona. Ara bé, no us penseu que tot van ser flors i violes; ja sabeu que l'*establishment* s'incomoda ràpid, i més si ets una noia que volta la vintena d'anys, que no es depila gaire i a sobre té ganes de donar opinions.

Fos com fos, després de tenir una diversitat de feines precàries en museus, bars i alguna cosa més, vaig trobar-me que, de cop, m'estava dedicant a la clàssica. Això sí, sempre amb feines molt curioses, tan curioses que quan explicava anècdotes a les meves amistats, creien que me n'inventava la meitat. De totes aquestes feines, n'he pogut treure unes quantes conclusions, i és que a tot arreu hi ha una voluntat fatigant de repetir sempre el mateix, ja siguin repertoris, estratègies de comunicació, maneres de fer o estructures jeràrquiques. I el resultat, per tant, sol ser sempre el mateix: una queixa cons-

tant per la manca d'interès vers les coses que es fan, per la falta de diversitat de l'audiència, per la invisibilitat a les xarxes i un llarg etcètera.

Aquesta falta de creativitat, que es pot palpar allà on vagis, em va obligar a fer servir la meva pròpia imaginació fins a trobar un raconet, una conversa, un projecte i un seguit de persones que han fet que aquests últims anys hagin sigut apassionants. I és que som moltes les que volem dedicar-nos activament a la clàssica, saber-ne més, fer xarxa i crear un llegat viu i durador.

Va ser així com, de mica en mica, es va anar creant una xarxa petita però forta de dones que ens dediquem a la clàssica des de diverses branques, algunes són compositoras, d'altres gestores, d'altres es dediquen a la investigació i a l'Acadèmia en el sentit més ampli de la paraula, moltes són intèrprets, i així anem fent un coixí per donar-nos suport allà on calgui. Ha estat gràcies a aquesta xarxa creativa que s'ha fet encara més òbvia la necessitat de crear alguna cosa més sòlida, més oberta i més permanent, que no només estigui a l'abast d'aquelles que la coneixem, sinó que pugui estar a l'abast de totes aquelles que ho necessitin. I què té a veure, tot això, amb aquest llibre? Doncs que aquesta necessitat, per a mi, es materialitza en aquest projecte d'escriptura i investigació que, molt breument, dona els apunts que he considerat que són imprescindibles per entendre el com, el perquè i el qui de la tradició i la genealogia musical de les dones mediterrànies, o sigui la nostra.

L'origen d'aquest llibre són les reflexions que he compartit tant amb les meves companyes de professió, com amb les persones que senten que no pertanyen a aquest món nostre. És per aquest motiu que un dels objectius principals d'aquest llibre i de tot allò que imaginem en col·lectiu és el de treure ferro i pretensió a un món sovint carregat d'ets i uts.

La necessitat de dibuixar el mapa d'una tradició tan antiga com la de la música de les dones mediterrànies, en aquest cas centrada en la costa del nord-est, apareix com una solució insalvable per a aquelles a qui ens cal la companyonia creativa per inspirar-nos.

Dit això, de què va, aquesta «breu» història? Per començar, li hem dit *breu* perquè lluny d'englobar tot Europa, o encara més, tot el món, us proposaré de fer un recorregut molt concret pels diversos territoris que avui coneixem com a Catalunya i Espanya, França i Itàlia. I com és que no passarem per

altres regions? Doncs perquè majoritàriament aquest relat tractarà de les creadores de parla romànica, tot i que en certs moments també hi trobarem dones que van parlar àrab o grec. És obvi que aquest recorregut deixa de banda moltíssimes creadores del nord d'Europa i de la resta de continents que han contribuït d'una manera molt considerable al llegat de les creacions musicals de les dones, però per algun lloc s'havia de començar!

La flautista d'Osuna. Aquest relleu en pedra, datat del segle III abans de la nostra era, representa una jove vestida amb túnica que toca una flauta de bec. És un dels nombrosos exemples arqueològics de les genealogies musicals de les dones que han habitat la Mediterrània.

En un intent de fer la història més propera, comptarem, d'una banda, amb les creadores històriques que coneixem a través de la documentació i l'arqueologia i, de l'altra, amb una sèrie de personatges que han estat producte de la meua pròpia imaginació i que ens aniran fent de guies i companyes de viatge al llarg del llibre. Les primeres les anirem coneixent a través de citacions històriques que ens ajudaran a entendre qui eren, com vivien i com s'ho feien;

i les segones seran les que ens deixaran entendre els contextos històrics i socials de totes plegades.

Fixeu-vos que constantment parlo de creadores, i no d'intèrprets, i és que aquest petit viatge literari ens acostarà a les vides de les dones que van crear música, tot i que moltes també eren intèrprets, pedagogues i fins i tot directores d'orquestra! En qualsevol cas, repeteixo: per algun lloc s'havia d'acotar.

Oh! Quina crueltat això de ser una autora!

MARIE-ÉMILIE MAYON DE MONTANCLOS, en una carta
dirigida a la Comédie-Française, febrer de 1783

Dit això, potser caldria que us expliqués com està escrit aquest llibre. Per començar, alerto que he evitat fer servir conceptes i dinàmiques que massa sovint impregnen, de manera molt irritant, tot allò relacionat amb la música. I és que precisament en aquest llibre s'ha decidit unànimement dividir la història d'una manera diferent, evitant conceptes com *Renaixement* o *època medieval*, però també, com hem dit, defugint el victimisme com a punt de partida per parlar de la creació de les dones. I com és possible aquesta proesa? Doncs dividint-la tenint en compte la diversitat d'universos que han habitat les dones al llarg del temps, no tant a escala geogràfica, sinó a través dels espais simbòlics, com poden ser els monestirs i convents, les corts trobadoresques o els salons.

Com hem explicat, un dels objectius principals d'aquest llibre és el de no caure en el victimisme que tantes vegades trobem quan parlem de la història de les dones, però cal dir que és una tasca extremament difícil, i, tot i intentar-ho, és possible que s'hagi escapat alguna cosa. Penseu que la tradició cultural que ens ha arribat a través de les aules sovint no té la capacitat d'allunyar-se de certs discursos o maneres de fer història, i, per tant, si no tenim la sort de trobar fonts que parlin des d'un espai dins del qual ens puguem sentir còmodes, es fa difícil apropar-se a certs relats i narracions per, després, transmetre'ls nosaltres mateixes.

I finalment, no podíem acabar la recomanació de lectures sense parlar-vos de dues tesis doctorals que toquen a fons tot allò que hem anat explorant al llarg d'aquest capítol. Una és la que signa Ángel Antonio Chirinos Amaro, anomenada *Aspectos interpretativos del Códice musical de Las Huelgas (E-BULH-11): un estudio en torno a la «performance» vocal del canto litúrgico bajomedieval*, publicada l'any 2019 per la Universitat Complutense de Madrid. L'altra, la que signa Pablo Abella Villar, titulada *Patronazgo regio castellano y vida monástica femenina: morfogénesis arquitectónica y organización funcional del Monasterio Cistercense de Santa María La Real de Las Huelgas de Burgos (ca. 1187-1350)*, de l'any 2015, de la Universitat de Girona. La primera té un caràcter més aviat musicològic, aprofundeix en la tècnica i la interpretació musicals, mentre que la segona es dedica a fer un estudi més aviat històric, artístic i arquitectònic del monestir; en qualsevol cas, totes dues són de vital importància si el que voleu és endinsar-vos encara més en el món musical de Las Huelgas.

Audicions recomanades

Com us deveu imaginar, les gravacions de música religiosa d'aquesta època i del *Còdex de Las Huelgas* no són poques, i és que tenint la font original a l'abast de qualsevol que la necessiti, és fàcil que així sigui!

Jo us recomano especialment aquesta gravació del còdex, que penso que és especialment original:

Però per a aquelles que volen anar més enrere, sempre podeu recuperar el llegat de Kassia amb aquest àlbum:

